

درس خارج فقه استاد حمید درایتی

جلسه هفتم، ۲۹ شهریور ۱۴۰۰

موضوع: کتاب الشركة/ شرکت تعاونی / تقسیم سود

بخش هشتم - سود و زیان شرکت

اگرچه هویت شرکت های تعاونی، اساساً سودآوری و اکتساب منافع نقدی نیست لکن شرکت های تعاونی نیز مانند سایر شرکت های تجاری ممکن است در راستای ارزان نمودن چرخه ی تولید و فراهم آوردن امور مصرفی و ارائه خدمات مربوطه، بر سودهایی نیز دست یابد که بدیهی است در چنین صورتی باید مقدار اکتساب سود را محاسبه و شرائط پرداخت آن به اعضاء را تعیین نمایند.

قانون گذار در ضمن قانون بخش تعاونی اقتصاد و همچنین قانون شرکت های تعاونی به بیان کیفیت محاسبه سود در شرکت های تعاونی پرداخته است که باید در ابتدا مضمون هردو قانون را نقل نموده و سپس به مقایسه و بیان مغایرت یا عدم مغایرت بین آن پردازیم.

از منظر قانون بخش تعاونی اقتصاد، مقدار سود خالص سالانه ی هر شرکت تعاونی، طی چند مرحله بدست می آید [1]:

- مرحله اول — ابتدا باید حداقل ۵٪ سود حاصله را ذخیره قانونی نمایند و این روند تا زمانی که مجموع سود انباشته و ذخیره قانونی شرکت به میزان یک چهارم سرمایه سه سال اخیر شرکت نرسیده باشد، الزامی خواهد بود. باید توجه داشت که ذخیره قانونی بیشتر از ۵٪ در سال، منوط به تصویب مجمع عمومی عادی می باشد.
- مرحله دوم — سپس باید حداکثر ۵٪ سود حاصله را ذخیره احتیاطی نمایند که مقدار دقیق و موارد مصرف آن با پیشنهاد هیأت مدیره و تصویب مجمع عمومی عادی صورت می گیرد.
- مرحله سوم — سپس درصدی از سود بابت پاداش به اعضاء، کارکنان، مدیران و بازرسان کسر می شود که مقدار دقیق آن با پیشنهاد هیأت مدیره و تصویب مجمع عمومی عادی صورت می گیرد.

- مرحله چهارم — باقیمانده از سود حاصله شرکت همان سود خالص شرکت خواهد بود که باید بر اساس ترتیبی که در اساسنامه پیش بینی شده و شرائطی که ضمن عقد پذیرفته گردیده است، تقسیم شود.

از منظر قانون شرکت های تعاونی مراحل محاسبه درآمد های شرکت بدین شرح است [2]:

- مرحله اول — کسر حداقل ۱۲٪ ذخیره قانونی.
- مرحله دوم — کسر ذخیره احتیاطی و سایر ذخائر پیش بینی شده در اساسنامه.
- مرحله سوم — کسر ۳٪ بابت توسعه تعلیمات و آموزش تعاون در منطقه و پرداخت آن به اتحادیه تعاونی نظارت و هماهنگی منطقه ای و یا وزارت تعاون و امور روستاها (در صورتی که اتحادیه تعاونی شکل نگرفته باشد) [3].
- مرحله چهارم — کسر سود سهام اعضاء.
- مرحله پنجم — باقیمانده درآمد ویژه [4] شرکت اگر حاصل از معاملات با اعضاء باشد، به تناسب میزان معاملات هر عضو به عنوان مازاد برگشتی [5] به آنان پرداخت می شود (بنابر اینکه طبق مفاد اساسنامه تقسیم آن مجاز باشد)؛ و اگر حاصل از معاملات با غیر اعضاء باشد (بنابر اینکه چنین معاملاتی طبق مفاد اساسنامه مجاز باشد)، به حساب ذخیره قانونی منتقل خواهد شد.

باید توجه داشت که براساس اصلحیه قانون شرکت های تعاونی، سود سالانه سهام شرکت های تعاونی معادل بالاترین نرخ بهره اوراق قرضه دولتی [6] (در صورتی که اوراق قرضه دولتی وجود داشته باشد) و یا مطابق پیشنهاد وزارت تعاون و امور روستاها که به تصویب هیأت وزیران رسیده باشد (در صورتی که اوراق قرضه دولتی وجود نداشته باشد)، خواهد بود لکن در صورتی که درآمد های خالص شرکت، مکفی برای پرداخت این سود معین نباشد، مقدار سود براساس نظر مجمع عمومی عادی شرکت می باشد. [7]

[1] ماده ۲۵ قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران: سود خالص شرکتها و اتحادیه های تعاونی در هر سال مالی به ترتیب زیر تقسیم می شود: ۱- از حداقل پنج درصد (۵٪) به بالا با تصویب مجمع عمومی عادی به عنوان ذخیره تعاونی به حساب ذخیره قانونی منظور می شود. تبصره ۱- ذخیره قانونی تا زمانی که مبلغ کل ذخیره حاصل از درآمدهای مذکور به میزان یک چهارم معدل سرمایه سه سال اخیر شرکت نرسیده باشد الزامی است. تبصره ۲- تعاونیها می توانند تا حداکثر یک دوم ذخیره قانونی را جهت افزایش سرمایه خود بکار ببرند. ۲- حداکثر پنج درصد از سود خالص به عنوان اندوخته احتیاطی به پیشنهاد هیأت مدیره و تصویب مجمع عمومی عادی به حساب مربوط منظور می گردد و نحوه مصرف آن با تصویب مجمع عمومی عادی است. ۳- حذف شده است. اصلاحیه ۱۳۹۳۴- درصدی از سود جهت پاداش به اعضا، کارکنان، مدیران و بازرسان به پیشنهاد هیأت مدیره و تصویب مجمع عمومی عادی تخصیص داده می شود. ۵- پس از کسر وجوه فوق باقیمانده سود خالص به ترتیبی که در اساسنامه و شرایط ضمن عقد پذیرفته می شود، تقسیم می گردد.

[2] ماده ۱۴ ماده قانون شرکت های تعاونی: درآمد ویژه شرکت در صورتی که موافق اساسنامه قابل تقسیم باشد به ترتیب پس از وضع ذخیره ها و سود سهام مطابق مقررات این قانون به صورت مازاد برگشتی به تناسب میزان معاملات هر عضو با شرکت قابل تقسیم است. مازاد برگشتی حاصل از معاملات با غیر اعضا در صورتی که موافق اساسنامه این نوع معاملات آزاد باشد قابل تقسیم به اعضا نیست و به حساب ذخیره قانونی غیر قابل تقسیم شرکت منتقل می شود.

[3] ماده ۱۵ قانون شرکت های تعاونی: از محل درآمد ویژه سالانه شرکت های تعاونی مبالغ زیر کسر و به حسابهای مربوط منظور می شود: ۱- حداقل ۱۲ درصد به حساب ذخیره قانونی غیر قابل تقسیم. احتساب مبالغ مربوط از محل درآمد حاصل از معاملات با اعضا در حساب ذخیره مندرج در این بند تا زمانی که مبلغ کل ذخیره حاصل از درآمدهای مذکور به میزان معدل سرمایه سه سال اخیر شرکت نرسیده باشد الزامی خواهد بود ولی مبالغ حاصل از معاملات با غیر اعضا و سایر درآمدهای مجاز شرکت که خارج از حدود عملیات جاری آن باشد بدون رعایت معدل مذکور همه ساله به حساب ذخیره قانونی غیر قابل تقسیم منتقل می شود. ۲- سه درصد از درآمد ویژه سالانه برای توسعه تعلیمات و آموزش تعاون در منطقه تعاونی مربوط در سراسر کشور در اختیار اتحادیه تعاونی نظارت و هماهنگی منطقه ای و مرکزی رشته مربوطه و تا زمانی که اتحادیه های مزبور تشکیل نشده اند، در اختیار وزارت تعاون و امور روستاها گذاشته می شود تا به موجب آیین نامه هایی که به وسیله آن وزارت تنظیم می شود و به تصویب شورای عالی هماهنگی تعاونی های کشور می رسد به مصرف برسد. در مورد شرکتهای تعاونی

کارگری سه درصد مزبور را وزارت کار و امور اجتماعی دریافت و به مصرف آموزش و تعلیمات تعاونی کارگران خواهد رسانید. ۳- ذخایر دیگری که در اساسنامه مقرر شده باشد.

[4] بند ۴ ماده ۱ قانون شرکت های تعاونی: درآمد ویژه: مبلغی است که از عملیات و معاملات یک شرکت یا اتحادیه تعاونی در یک دوره مالی پس از وضع هزینه ها و استهلاکات حاصل می شود.

[5] بند ۵ ماده ۱ قانون شرکت های تعاونی: مازاد برگشتی: مبلغی از درآمد ویژه شرکت یا اتحادیه تعاونی است که برای تقسیم بین اعضاء به تناسب میزان معاملات آنها با شرکت یا اتحادیه تعاونی در حدود مقررات این قانون اختصاص داده می شود.

[6] اوراق قرضه اسنادی است که به موجب آن شرکت انتشاردهنده متعهد می شود مبالغ مشخصی (بهره سالانه) را در زمان هایی خاص به دارنده آن پرداخت کند و در زمان مشخص (سررسید) اصل مبلغ را باز پرداخت کند. دارنده اوراق به عنوان بستانکار حق دریافت اصل و بهره آن را دارد ولی هیچ مالکیتی در شرکت ندارد. اوراق قرضه از اوراق بهادار است و طبق آن صادرکننده به خریدار بدهکار می شود. این سند دارای سررسید است و مبلغ آن در زمان سررسید به وسیله صادرکننده پرداخت می شود. این اوراق دارای کوپن بهره هستند و بهره آن ها در فواصل زمانی معینی توسط بانک که نمایندگی صدور اوراق را دارد، پرداخت می شود. از نظر سررسید، این اوراق به سه دسته کوتاه مدت، میان مدت و بلندمدت تقسیم می شوند. سررسید اوراق کوتاه مدت بین یک تا پنج سال، سررسید اوراق میان مدت بین پنج تا ده سال و سررسید اوراق بلند مدت معمولاً بیش از ده سال است. اوراق قرضه دولتی، اوراق قرضه ای است، که توسط دولت منتشر می شود و سررسید طولانی دارند. دولت برای تأمین کسری بودجه یا تأمین سرمایه مورد نیاز طرح های عمرانی خاص یا عام، اقدام به انتشار اوراق قرضه دولتی می کند. معمولاً نرخ بهره این اوراق، برای کل دوره ثابت است، در نتیجه در شرایط تورمی، خریداران این اوراق، نه تنها سود نمی کنند، بلکه ضرر نیز می نمایند.

[7] تبصره ۱ ماده ۱۰ اصلاحیه قانون شرکت های تعاونی: سود سالانه سهام شرکت های تعاونی معادل حداکثر نرخ بهره اوراق قرضه دولتی خواهد بود و در صورتی که اوراق قرضه دولتی در جریان نباشد، سود سالانه سهام به پیشنهاد وزارت تعاون و امور روستاها و تصویب هیأت وزیران تعیین و جهت اجرا اعلام خواهد شد. در مواردی که میزان درآمد خالص شرکت تکافوی پرداخت سود سهام را بر اساس مفاد این تبصره ننماید مجمع عمومی صاحبان سهام شرکت تعاونی مربوط نسبت به تعیین مقدار سود سهام آن اقدام خواهد نمود.

